

Terveysviestinnän tutkimus ja siihen liittyvät käsitteet

Sinikka Torkkola
Viestintätieteiden tutkijakoulun koordinaattori
Tampereen yliopisto, puheopin laitos
sinikka.torkkola@uta.fi

Terveysviestinnän tutkimuksen lähtökohtia 1.

- Tutkimusalue ei yhtenäinen paradigma
- Taustalla terveydenhuollon ja terveyden edistämisen tarpeet
- Nuori tutkimusala
  - 1960-luvulla sosiologit ja psykologit tutkivat potilaiden hoitoon liittyvää viestintää (terapeuttinen viestintä)
  - Health communication –termi 1970-luvulla Yhdysvalloissa
  - Terveysviestinnän alkukohdaksi on määritelty monialainen I terveystieteiden tutkimuksen kirja: Kreps & Thornton (1984): Health Communication. Theory and Practice

Terveysviestinnän tutkimuksen lähtökohtia 2.

- Sosiologiset juuret:
  - Talcott Parsons: Potilaan ja lääkärin roolit
- Valistuksen pitkä perinne:
  - Euroopassa 1500-luvulla loppaat
  - Yhdysvalloissa 1700-luvulla isorokko- ja alkoholivalistusta
  - Elias Lönnrot : *Suomalaisen Talon-Pojan Koti-Lääkäri*, 1856

17.2.2007

Sinikka Torkkola

3

Terveysviestinnän määrittely

- Monitieteisyys → ei yhtenäistä määritelmää
- Terveysviestinnän tutkimuksissa määritellään harvoin suoraan viestinnän suhdetta terveyteen ja sairauteen.
- Health communication usein merkityksessä terveyttä edistävä viestintä tai terveystalutus ja terveystneuvonta

17.2.2007

Sinikka Torkkola

4

Terveysviestintä WHO:n mukaan

Terveysviestintä on keskeisin keino välittää yleisölle terveystietoa ja pitää yllä julkista keskustelua merkittävistä terveystietoisuuksista. Kaikkia joukkoviestinnän muotoja, sekä uusia että vanhoja, voidaan käyttää levitettäessä yleisölle hyödyllistä terveystietoa sekä lisättäessä tietoisuutta niin yksilön kuin yhteisönkin terveyden merkityksestä kehitykseen.

17.2.2007

Sinikka Torkkola

5

Suomalaisia määritelmiä

■ Wiio & Puska (1993)

Terveys on terveyteen liittyvää viestintää, jota koskevat viestinnän yleiset periaatteet ja jolle on ominaista tavoitteellisuus ja arvolataus.

■ Aarva (1991) erottaa terveystietoisuuden ja terveystietoisuuden. Pitää terveystietoisuutena vain joukkoviestintää.

17.2.2007

Sinikka Torkkola

6

Terveysviestinnän suppean määritelmän rajoituksia

- Terveys ja sairaus määrittyvät viestinnän ulkopuoliseksi ilmiöksi
- Viestintä on terveyden edistämisen ja sairauden hoitamisen väline
- Viestinnän välineellinen ymmärtäminen on ristiriidassa viestinnän nykytutkimuksen kanssa

17.2.2007

Sinikka Torkkola

7

Esimerkki potilasohjeesta (ohjeen alku)

Osastolla annetaan sädehoitoja pääsääntöisesti klo 7.45–15.00 maanantaista perjantaihin. Jotta kaikki potilaat saataisiin hoidetuksi, annetaan sädehoitoa tarvittaessa myös iltaisin. Osastolla päivittäin annettavien hoitojen vaihtelun takia on hyvä varautua hoitoaikojen muutoksiin.

17.2.2007

Sinikka Torkkola

8

Terveysviestintä laajasti

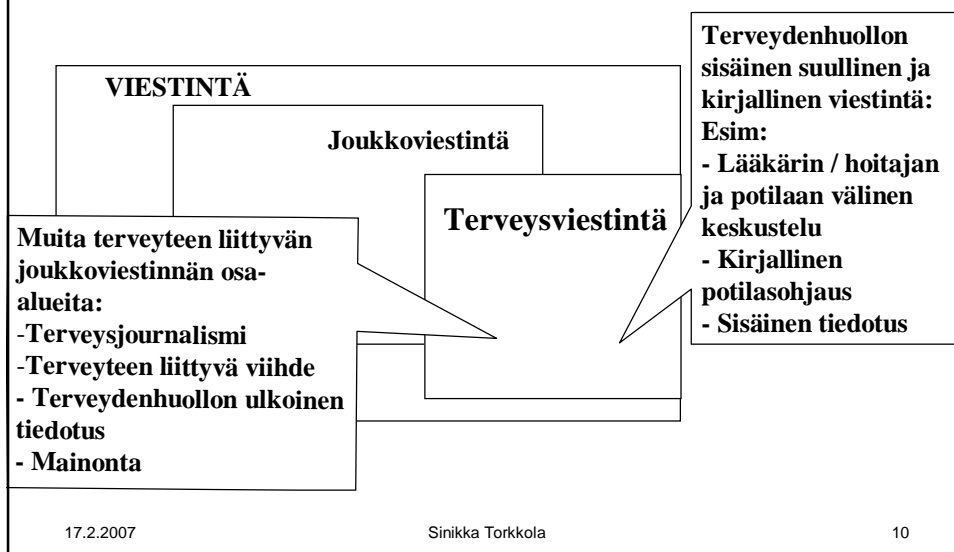
Terveysviestintä on terveyteen ja sairauteen sekä niiden tutkimiseen ja hoitoon liittyvää viestintää kaikilla viestinnän alueilla eli keskinäis- kohde- ja joukkoviestinnässä. Sisällöllisesti terveystiedotus voi perustua tietoon, tunteeseen tai kokemukseen ja olla sekä faktuaalista että fiktiivistä

17.2.2007

Sinikka Torkkola

9

Terveystiedotus laajasti mukana sekä joukko- että keskinäisviestintä

17.2.2007

Sinikka Torkkola

10

Terveysviestintä laajasti kulttuurisesta näkökulmasta

Terveysviestintä on terveyksiä ja sairauksia tuottava yhteiskunnallinen ja kulttuurinen käytäntö.

Konkreettisesti terveystiedon viestintä on terveyden ja sairauksien sekä niiden tutkimiseen ja hoitoon liittyvää viestintää kaikilla viestinnän alueilla eli keskinäis-, kohde- ja joukkoviestinnässä.

Sisällöllisesti terveystiedon viestintä voi perustua tietoon, tunteeseen tai kokemukseen ja olla sekä faktuaalista että fiktiivistä

17.2.2007

Sinikka Torkkola

11

Terveysjournalismi, lääketieteellinen journalismi

- Medical journalism, health journalism
- Käytetään usein toistensa synonyymeina
- Terveysjournalismin yhteys terveystieteen kanssa
- Terveystieteen on perusteltu suomalaisten sanomalehtien perustamista

17.2.2007

Sinikka Torkkola

12

Terveysviestinnän tutkimussuuntia

- Vuorovaikutuslinja
  - Kohteena lääkäreiden sekä muiden terveydenhuollon ammattilaisten ja potilaiden välinen keskinäisviestintä.
- Vaikutuslinja
  - Tutkii mahdollisuuksia vaikuttaa viestinnällä terveyskäyttäytymiseen
- Kulttuurilinja
  - Tutkii terveyksien ja sairauksien rakentumista viestinnässä

17.2.2007

Sinikka Torkkola

13

Vuorovaikutuksen tutkimus

- Puhe on vähiten tutkittu ”lääkärin työkalu”
- Tällä hetkellä terveysviestinnän tutkituin alue
- Taustalla kysymys potilaan asemasta:
  - Voiko vuorovaikutusta tutkimalla ja muuttamalla antaa potilaalle enemmän tilaa tai jopa poistaa hoidon antajan ja hoidon saajan välistä epätasa-arvoa?
- Tutkitaan puheviestinnässä, sosiologiassa, hoitotieteessä

17.2.2007

Sinikka Torkkola

14

Terveysviestinnän vaikutuslinjan tausta

- Selvittää viestinnän vaikutuksia:
  - Terveysvalistuksen ja -neuvonnan viestinnällisten keinojen vaikutus
  - Huoli median haitallisista vaikutuksista terveyteen
- Nivoutuu joukkoviestinnän Mass Communication Research -paradigmaan

17.2.2007

Sinikka Torkkola

15

Terveyskampanjoiden evaluointi 1

- Epidemiologiset mittarit
  - muiden tekijöiden vaikutus?
- Terveyskäyttäytymisen muutokset
  - Itsearviointin ongelmat
  - Mediakampanjoiden vaikutusta eritelleiden tutkimusten tulokset ristiriitaisia. 1. (Caldwell, & Miaskowski, (2002) Mass media interventions to reduce help-seeking delay in people with symptoms of acute myocardial infarction: time for a new approach. *Pat. Ed. & Co.* 46, 1-9.)

17.2.2007

Sinikka Torkkola

16

Terveyskampanjoiden evaluointi 2

- Satunnaistettu kontrolloitu koe (randomised controlled trial)
  - biolääketieteellinen tausta
  - muiden tekijöiden vaikutus mahdotonta eliminoida
  - viestintä ymmärretään ”vaikuttavaksi aineeksi”
- Havaittavuus, virittävyys
  - ei mittaa suoria vaikutuksia terveyskäyttäytymiseen

17.2.2007

Sinikka Torkkola

17

Terveyskampanjoiden evaluointi 3

- Vastaanoton tutkimus
  - Terveys-sanomien läpimeno, onko sanomat tulkittu oikein
  - Miten yleisö tulkitsee terveys-sanomia, lähenee kulttuurin tutkimuksellista tutkimusotetta
- Uudet kampanjan muodot
  - viihteellinen valistus

17.2.2007

Sinikka Torkkola

18

Terveyskulttuurin muuttuminen

- **Terveysvalistuksen- ja viestinnän ”vaikutuksia” voisi eritellä kulttuurin näkökulmasta**
  - monipolvinen hidas prosessi
  - Esim. suomalaisen tupakkakulttuurin muuttuminen
  - Ei etsitä suoria vaikutuksia vaan eritellään terveyttä osana kulttuurisia ja yhteiskunnallisia prosesseja

17.2.2007

Sinikka Torkkola

19

Kulttuurisesti suuntautunut tutkimus erittelee

- Millaisia ovat viestinnän terveydet ja sairaudet?
- Millaisia toimijoita terveyksiä ja sairauksia tuottavat?
- **Terveysviestinnän valtakysymyksiä:**
  - miten viestinnässä tuotetaan terveyksiä, sairauksia, potiluuutta ja kansalaisuutta. i

17.2.2007

Sinikka Torkkola

20

Esimerkki potiluus journalismissa

- Rakentumista ohjaavat kulttuuriset käytännöt
  - Valtakamppailun paikka
  - Tekstejä, kuvia avaamalla voidaan tehdä näkyväksi potiluuksi ja sen järjestystä
  - Potilas ei ole läsnä tekstissä vaan kuvissa, potiluus rakentuu visuaalisena järjestyksenä
- q Tutkimusaineisto: Aamulehden Tays /Psp –jutut 1980-1998, yhteensä 1189 juttua

17.2.2007

Sinikka Torkkola

21

AL 2.9. 1998

17.2.2007
Copyright: Sinikka Torkkola September 2001

Sinikka Torkkola

22

Nicole Malinconico: Laupias Samarialainen, ennen vuotta 1706

Tampere 22.1.1986

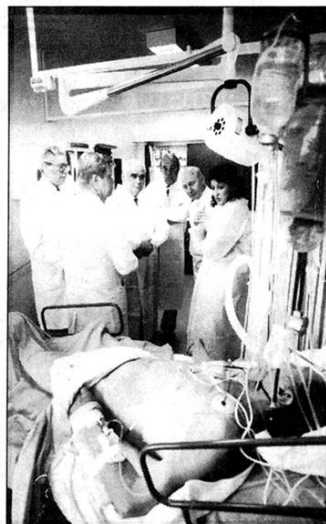
Sairaalalaajennus

Kun eduskunta käsittelee vuoden 1986 menoarvioita, hallituspuolueet kieltäytyivät hyväksymästä määrärahaa Tampereen yliopistollisen keskussairaalan laajennushankkeeseen. Vuonna 1977 tehdyn päätöksen mukaan Tampereella oli pitänyt ryhtyttävän rakentamiseen jo vuonna 1981. Vuonna 1978 Tayks ja Kuopion yliopistollinen keskussairaala olivatkin samalla lähtöviivalla — nyt Kyks on valmis, Tayks:n aloittamispäätös-kin jälleen kerran epämääräisesti vaakalaudalla.

Tayks:n vastuualueen väestöpohja on yli miljoona asukasta. Valmiiksi suunniteltu laajennus on ensiarvoisen tärkeä ei ainoastaan oman keskussairaalaapiirin kannalta, vaan myös Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Etelä-Pohjanmaan ja Vaasan keskussairaaloiden alueiden vaativan erityissairaanhoidon palvelusten turvaamiseksi. Laajennuksella on välillinen vaikutus myös Helsingin ja Oulun yliopistollisten keskussairaaloiden toimintaan, sillä ne tarvitsevat voimavaroja hoitaakseen omien alueidensa väestöä.

Laajennuksen kustannusarvio, josta valtion osuus on 44 pros. on 180 milj. markkaa eli vain noin kolmasosa sairaalan vuosittaisesta talousarviosta.

Viivästymisestä kärsivät varsinkin vaativaa erityissairaanhoidon tarvitsevat potilaat. Esimerkiksi sepelvaltimoiden ohitusleikkauksia pystytään tekemään ennen sairaalan laajentamista enintään 180 leikkausta vuodessa, vaikka tarvitaan noin 500. Muut yliopistolliset keskussairaalat saavuttavat vähitellen tavoitteensa, kun

Tampereen yliopistollisen keskussairaalan kirurginen tehosasto. Vierailijoina Bulgarian punaisen ristin edustajia.

AL 22.1.1986

D. Chodowiecki: Visite in der Charité (1782)

17.2.2007

Sinikka Torkkola

27

Potilas on kuvissa

- Hoidon kohteena
- Taudin kantajana
- Lavasteena
- Aktiivinen potilas on harvinainen

- Journalistisen sairaalassa potiluus rakentuu alisteiseksi.
- Visuaalinen järjestys voi olla ristiriidassa tekstin kanssa

17.2.2007

Sinikka Torkkola

28

Uusi laki tekee potilaasta nyt oman hoitonsa herran

Jokaisella on oikeus hoitoon, jos vain terveydenhuollolla on voimavaroja
Potilasasiamies jakaa tietoa potilaan oikeuksista ja antaa käytännön neuvoja

Vilhoja Vujo Niemi on ma-
cantaan lääkäri Tampereen
Yliopistossa toimivan potilas-
asiamiehenä.

Mielikään aikoo taas Vujoille
muuttua vanhaa tietoa ja ty-
vää. Hänellä tulee saatavaan
omasta potilasasiamiehenä.

Potilas on jaksaa tietoa
potilaan oikeuksista. Aina
on muuttanut. Kukaan ei
potilasasiamiehenä ole ika-

Kykyään Vujoille voi sin
kukaan, jos sairaala hoito on
toivoa tai kukaan kukaan.

Potilasasiamies Vujo liittyy
uuteen lakiin potilaan asemasta
ja oikeuksista.

Uusi laki tuo potilaan ase-
masta ja oikeuksista hoitoon.

Uusi laki tuo, että potilaan
on oikeus hoitoon ja
omasta hoitoon. Hoitoon
on oikeus hoitoon.

Uusi laki tuo, että potilaan
on oikeus hoitoon ja
omasta hoitoon. Hoitoon
on oikeus hoitoon.

Uusi laki tuo, että potilaan
on oikeus hoitoon ja
omasta hoitoon. Hoitoon
on oikeus hoitoon.

Uusi laki tuo, että potilaan
on oikeus hoitoon ja
omasta hoitoon. Hoitoon
on oikeus hoitoon.

Uusi laki tuo, että potilaan
on oikeus hoitoon ja
omasta hoitoon. Hoitoon
on oikeus hoitoon.

Uusi laki tuo, että potilaan
on oikeus hoitoon ja
omasta hoitoon. Hoitoon
on oikeus hoitoon.

Uusi potilasasiamies, Vilhoja Vujo Niemi, jakaa tietoa potilaan oikeuksista ja antaa käytännön neuvoja. Terveystieteiden tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto.

AL 1.3. 1993

Esityksessä käytetyt lähteet löytyvät verkkoartikkelista:

Torkkola, S. (2004). Johdanto terveysviestintään. Verkkoartikkeli. Viestintätieteiden yliopistoverkosto. <http://www.uta.fi/viesverk/terveysviestinta/>